

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT
(NVE)

Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Saksbehandler, innvalgstelefon

Sunniva Eide Sunde, 69247111

Høringsuttalelse - søknad om å bygge Brekke Mølle kraftverk - Indre Østfold kommune

Statsforvalteren avgir høringsuttalelse for høring av søknad om å bygge Brekke Mølle kraftverk i Indre Østfold kommune. Vi viser til at det vernede Hobølvassdraget har store verdier som det er viktig å ivareta. Vi trekker spesielt frem de rødlistede artene elvemusling, edelkreps og klubbvelibelle, men peker også på andre verneverdier.

Vi viser til brev fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) med høring av søknad om å bygge Brekke mølle kraftverk i Indre Østfold kommune, mottatt 30.05.2023.

Bakgrunn

NVE har mottatt søknad fra Valstrand Energi AS om tillatelse til å bygge Brekke mølle kraftverk. I høringsbrevet ber NVE Statsforvalteren vurdere om kjente allmenne interesser kan bli berørt, og i tillegg vurdere tiltaket opp mot vårt sektoransvar.

Det er planlagt etablert et minikraftverk i Hobølelva på tomten til Brekke Mølle, som ikke lenger er i drift. Eksisterende dam skal brukes, men inntaket må fornyes med varegrind. Det er videre planlagt å bygge ny rørgate fra nytt inntak og ned til møllebygningen. Nytt kraftverk skal etableres inne i eksisterende bygningsmasse. En elvestrekning på ca. 90 meter vil bli fraført vann.

Kraftverket er planlagt med en maksimal slukeevne på 3 m³/s, noe som utgjør 100 % av middelvannføringen. Det er planlagt å slippe 230 l/s minstevannføring i elva. Kraftverket vil utnytte 42 % av vannføringen, og restvannføringen over Brekkefossen vil bli redusert til 58 %.

Hobølelva er en del av Mossevasdraget, som ble vernet mot kraftverksutbygging gjennom verneplan I for vassdrag i 1973. Vernegrnlaget er vassdragets elver, store vann og våtmarker. Elveløpsformer, isavsmeltingsformer, botanikk og fauna inngår som viktige deler av naturmangfoldet.

Området der tiltaket er planlagt er sterkt berørt av eldre tids utnyttelse av vassdraget til mølle- og kraftverksdrift. I dag går elva i en kulvert under møllebygningen i ca. 30 meter.

Ovenfor Brekke mølle renner elva rolig uten større fall, nedstrøms er elva meanderende. Tiltaksområdet ligger under marin grense. Ved dammen er det synlig fjell i dagen, men nedstrøms Brekke Mølle går elva i løsmasser. Kraftstasjonsbygningen er tenkt plassert i eksisterende bygg som er fundamentert på synlig fjell i dagen. Det vil ikke bli nye veier i forbindelse med tiltaket.

Berørt elvestrekning oppgis i søknad å være maks. 90 m. Elvebunnen består av stein og berg da elva renner relativt bratt. Kraftverket vil bli driftet som et elvekraftverk og vil ikke påvirke vannføringen nedstrøms avløpet. Start og stopp vil følge vannføring i vassdraget i forhold til minstevannføring. Kraftverket vil kun stoppe ved for lave vannføringer, og tekniske feil.

Statsforvalterens innspill

Mossevassdraget ble vernet gjennom Stortingsproposisjon nr. 4 (1972-73). Selv om det tidligere har vært kraftproduksjon i Brekkefossen, så er det så lenge siden at det omsøkte anlegget må vurderes som en nyetablering.

I forvaltningsportalen Naturbase er Hobølelva registrert som naturtype *kröksjøer, flomdammer og meanderende elveparti* med svært viktig verdi (A) etter DN-håndbok-13.

Ved Brekke mølle fremstår elva som rasktflytende, steinete og med en kulp nedstrøms strykpartiet. Kantvegetasjonen er bedre utviklet enn mange andre steder langs vassdraget. Hobølelva er viktig for en lang rekke arter, spesielt viktig er elvas funksjon som leveområde for rødlistearter som elvemusling (sårbar), edelkreps (sterkt truet) og klubbeelvelibelle (nær truet).

Nedstrøms anlegget er det registrert elvemusling i vassdraget. Det fremkommer av rødlistevurderingene fra 2021 at nær halvparten av alle lokaliteter med elvemusling i Norge, ikke har noen rekruttering i dag. I forbindelse med konsesjonssøknad har søker fått utarbeidet en vurdering av konsekvenser for elvemusling ved bygging av kraftverket. Kartlegging av elvemuslingsbestanden i Hobølelva i 2019-2020 viser at bestanden av elvemusling trolig ligger et sted mellom 100 000 og 200 000 individer. Rekrutteringen synes å være meget god, og lengdefordelingene viser at bestanden har jevn tilvekst i alle lengdeklasser. Funn av tomme skall indikerer normal dødelighet. Kunnskapen om status og utbredelse for elvemuslingen i Hobølelva blir i rapporten/konsekvensvurderingen vurdert som god.

Strykpartier nedstrøms Brekke mølle vurderes å være det viktigste området for rekruttering av elvemusling i Hobølelva, og utgjør derved en nøkkelbiotop for elvemuslingens langsiktige overlevelse i Hobølelva. Ivaretagelsen av denne nøkkelbiotopen er av nasjonal verdi. Vi forutsetter at det om nødvendig gjøres tiltak for at bestanden av elvemusling ikke skal påvirkes negativt. Samlet sett vurderes det i konsekvensvurderingen at effekten av de planlagte anleggene vil være små, men kun en driftsperiode vil kunne vise om denne vurderingen er god nok. Driften bør følges opp med jevnlig kontroll for å konstatere om eventuelle effekter er av forbigående karakter eller medfører endringer som krever justeringer av driften.

Hobølelva har også en stedegen ørretstamme med kjente gyteområder øverst ved utløpet av Mjær. Ørreten i elva er helt nødvendig for reproduksjon av elvemusling da den inngår i muslingens reproduksjonssyklus. Elvemuslingen er avhengig av vertsfisk for larvestadiet for reproduksjon. De viktigste kjente gyteområdene for ørreten er oppstrøms Brekke Mølle, ved utløpet av innsjøen Mjær. Av hensyn til elvemusling er det derfor svært viktig å sikre at tilstrekkelig med ørretungel og ungfish

kan passere kraftverket slik at det opprettholdes bestand av versfisk tilgjengelig for muslinglarvene. I tillegg forekommer andre fiskearter som abbor, mort, gjedde, bekkeniøye og ørekyte. Det er registrert edelkreps (EN) i Hobøelva, men denne har vært angrepet av krepsepest, og dagens bestand finnes kun oppstrøms innsjøen Langen. Det er godt håp om at krepsepesten vil brenne ut slik at edelkreps igjen kan kolonisere vassdraget. Den fraførte strekningens verdi som potensielt levested for kreps bør derfor vurderes.

Den nær truede øyestikkerarten klubbeelvelibelle er også registrert flere steder langs elva og det er sannsynlig at den finnes på egnede steder langs hele elva.

Det er viktige viltbiotoper langs elva blant annet for fiskeørn, kanadagås, gråhegre, skogsnipe, spurvehauk, musvåk, vintererle, krikand, munk, rosenfink, sandsvale og stokkand. I Naturbase påpekes det at det bør vises særlige hensyn ved arealplanlegging i tilknytning til elva. Utfylling, planering, veiutbygging og lignende langs elveløpet bør ikke forekomme.

Fremmedarten kjempespringfrø er registrert omkring rørgate og kraftverkstomt samt lengre nedstrøms anlegget. Det er viktig at anleggsarbeidet omkring rørgate ikke bidrar til ytterligere spredning av arten. Vi minner i den sammenheng om det alminnelige aktsomhetskravet og kravet til tiltakshaver om forebyggende tiltak i forskrift om fremmede organismer § 18.

Det omsøkte tiltaket vil ikke medføre store inngrep i vassdraget. I praksis vil påvirkningen på vassdraget være at det i perioder blir mindre vannføring på strekningen mellom den eksisterende dammen og utløpet fra Brekke mølle.

Vannforskriften

Hobøelva fra Tomter til Vansjø er en egen vannforekomst med vanntype *moderat kalkrik og humøs*. Den økologiske tilstanden er godt dokumentert og satt til *moderat*. Den kjemiske tilstanden er *dårlig*. De viktigste påvirkningene er diffus avrenning fra jordbruksarealer og endret habitat som følge av morfologiske endringer knyttet til dammer og andre barrierer.

Det er gjort en rekke store og små tiltak i nedslagsfeltet til Hobøelva for å bedre vannkvaliteten. Hovedvekten har blitt lagt på tiltak for å redusere tilførsler av næringssalter fra jordbruk og avløp.

Ettersom etablering av nytt kraftverk ved Brekke Mølle kan regnes som en nyetablering, mener Statsforvalteren at søknaden må vurderes etter vannressursloven § 12 om ny aktivitet eller nye inngrep.

Vannressursloven § 11- kantvegetasjon

Statsforvalteren er sektormyndighet for vannressursloven § 11 om kantvegetasjon. Langs bredden av vassdrag med årssikker vannføring skal det opprettholdes et begrenset naturlig vegetasjonsbelte som motvirker avrenning og gir levested for planter og dyr. Denne regelen gjelder likevel ikke for byggverk som står i nødvendig sammenheng med vassdraget, eller hvor det trengs åpning for å sikre tilgang til vassdraget. Tiltakshaver må ta kontakt med Statsforvalteren for å avklare om det er behov for dispensasjon fra vannressursloven § 11 for gjennomføring av tiltaket.

Naturmangfoldloven §8 - kunnskapsgrunnlaget

Loven sier at offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig skal bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.

Statsforvalteren mener at vi har god kunnskap om at det finnes bestander av truede arter i Hobøelva, i tillegg til at verdien som naturtype er svært viktig. I konsekvensvurderingen for elvemusling ved bygging av kraftverket er det anbefalt overvåkning av elvemusling på de faste stasjonene opprettet i 2019 og 2020, og at flere stasjoner bør legges inn på strekningen ned mot Elvestad. Videre ble det anbefalt oppfølging i 2021 med undersøkelse av vertsfisktetthet, infeksjon av muslingslarver samt ny undersøkelse av noen sidebekker. Redokspotensialet burde også undersøkes for å vurdere substratets egnethet for oppvekst for små muslinger. Vi kan ikke se at det er sendt inn dokumentasjon på at anbefalte oppfølgingsundersøkelser er gjennomført. Vi anmoder om at oppfølgingsundersøkelser vurderes som en del av konsesjonsbehandlingen.

Oppsummering

Det er store naturverdier i vassdraget og vi anmoder NVE om å legge dette til grunn ved konsesjonsbehandlingen. Etter vår vurdering vil allmenne interesser knyttet til truede og sårbare arter kunne bli berørt av en utbygging av kraftverk ved Brekke mølle. Vi vurderer også at det må tillegges stor vekt at det gjelder et vernet vassdrag. Vi anmoder NVE om å hensynta samlet belastning fra alle påvirkningskilder, herunder eutrofiering, organisk belastning, tilførsler av miljøgifter samt påvirkningen fra øvrige kraftverk i vassdraget ved vurdering av effekten av etablering av et nytt kraftverk på naturverdiene i og langs vassdraget.

Vi anmoder også om at det ved en eventuell konsesjon stilles krav til evaluering av effekten av kraftverket på elvemuslingsbestanden og vertsfisken ørret, etter en kort driftsperiode. Driften må følges opp med jevnlig kontroll for å konstatere om eventuelle effekter er av forbigående karakter eller medfører endringer som krever justeringer av driften.

Med hilsen

Karsten Butenschøn
seksjonssjef
Klima- og miljøvern avdelingen

Sunniva Eide Sunde
rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent

Kopi til:

Indre Østfold kommune
Vannområde Glomma sør

Postboks 34

1861

TRØGSTAD